

ERASMI ROTERODAMI
IN CATALOGUM
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
SCHOLIA.

Hortaris Dexter. Sophronius, Hieronymi familiaris, qui librum hunc Græce vertit, indicat hunc Dextrum fuisse præfectum prætorio.

Ut Tranquillum sequens. Extat libellus Suetonii Tranquilli, de claris oratoribus & Grammaticis. Extat & alter de viris illustribus, Plinii titulo, quem nonnulli malunt ascribere Suetonio.

Santra Nepos. Nonnulli codices scriptum habebant, Santhraprepus, verum Sophronius legit *σάντρας νέπος*. Santas, sive Santa nepos, ut nepos vel additum sit discriminis gratia, vel cognomen sit gentilitium, ut Plinius nepos, Cornelius Nepos. Quamquam in Latinis vocabulis non usquequaque fidendum græcis Scriptoribus. Proinde Santra reliquimus.

Pessimum ut dicitur magistrum. Apparet vulgo jactatum fuisse proverbium, sibi quemque pessimum esse magistrum, quod unusquisque sibi ipsi blanditur & sua cuique nimium placent.

Celsus Porphyrius Julianus. Hi perniciosissimi hostes Christianæ religionis, ut quam litteris Philosophorum ac rhetorum præter impietatem ac tyrannidem adversum nos armati, libris editis infectati sunt.

SIMON.

Idem aliquoties dictus est Simeon, & Bariona cognominatus a Christo, hoc est filius Joannis.

Q

Quæ

Quæ Canonica nominantur. Pro Canonica legendum est Catholica, id quod liquet ex conversione Sophronii. Dicuntur autem Catholica, quod ex æquo ad omnes pertineant.

Propter stili cum priore. Vides lector, ut Hieronymus nullum aliud adducat argumentum quam stili. Nam cætera facile est vitare, stilum & qui conatur effingere, non statim potest.

Actorum ejus scribitur. Restitue inscribitur & Sophronius vertit *Ἀνέγραπται*.

JACOBUS.

Hoc loco Sophronius subnectit Andream, etsi nihil ille scriptum reliquit.

Cujus Johannes in libro meminit. In libro suo, non additur apud Sophronium, & adjecta videntur ab interprete quopiam. Nec illa verba, post resurrectionem, adduntur apud Sophronium, & apparet adjecta.

Quæ de septem Canonicis est. Catholicis pro canonicis legendum est, teste Sophronio.

In septimo hypotyposeon. *ὑποτυπώσεων*. Hypotyposis est, cum res expressa subjicitur oculis. Nam hoc titulo Clemens scripsit libros octo.

Accepta occasione. Sophronius explicans, quæ fuerit occasio, vertit, *ἐκ τῆς αἰτίας ἀναρχίας*, id est, accepta hac occasione, quod provincia careret præside.

Quo rudia vestimenta. Rudia vocat *ἄγναφα*, sic enim vertit in evangelio, quisquis is fuit. Apud Sophronium loco rudia, nihil habetur, & in emendatioribus codicibus hæc vox omnino abest.

Extorqueri. Sophronius vertit, *ἐκπύζειν*, quod sonat extundere.

Evan-

Evangelium quoque. Id appellatur Nazarenorum & subinde citatur ab Hieronymo.

MATTHÆUS.

Constanter affirmant hoc evangelium hebraice scriptum fuisse. At illud mirum, neminem unquam fuisse, qui testetur sibi conspectum fuisse. Chrysostomus non affirmat, sed ajunt inquit. Illud constat, primam auctoritatem huic evangelio semper fuisse.

Qui in Bersabea Boerea. Bersabea nec est apud Sophronium, nec in emendationibus exemplaribus.

Ex Aegypto vocavi filium meum. De his copiosius Hieronymus in libro de optimo genere interpretandi, & nos in annotationibus novi testamenti nonnihil attigimus.

JUDAS.

Admiscet & hic Sophronius nonnullos, historię feriem persequens, cum Hieronymus scriptores tantum recenseat. Alioqui a Christo potissimum erat incipiendum. Quamquam suspicor hæc magis ab alio quopiam studioso adjecta.

Quæ de septem Canonicis est. Rursum pro Catholicis est canonicis.

De libro Enoch. Citat enim illic prophetiam Enoch quæ nusquam extat. Citat & altercationem Michaeli cum diabolo de corpore Moyfi.

Quem ajunt ipsi adjunctum. Ipsi adjunctum, non repetio apud Sophronium. Verum quia suspicabar a librariorum omiffa, nolui rescare.

Sed ab omnibus expellitur. Pro expellitur legendum exploditur. Eam tamen Faber Stapulensis admiscuit suis commentariis, cum meo judicio nihil sit illic Paulodignum.

BARNABAS.

Separatus a Paulo. Legis in Actis capite decimo
Q₂ quin-

quinto. Etiam si Latina mollius sonant quam Græca, quod is locus calumniæ patuerit, velut inter Apostolos diffidium fuerit.

LVCAS.

Apostolicarum actionum. In nonnullis exemplaribus habebatur, apostolicarum praxeon, id est actuum, sive actionum.

Igitur visionem Pauli. In nonnullis codicibus Græcæ voci spatium erat relictum τὸ ὄραμα. At Sophronius periodi meminit non visionis. Periodus autem Latinis circuitum sonat.

Id est amatorem Pauli. σπαδασην apostoli Pauli, id est studiosum Apostoli Pauli.

Paulo amore fecisse. Locum hunc partim ex emendatioribus libris, partim ex græcis restituimus in hunc modum. Et confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob hoc loco excidisse quidam suspicantur. Huc enim refert verbum hoc Sophronius non ad sequentia.

Qui a principio ipsi viderunt. Hinc liquet Lucam audita magis referre quam visa.

Vixit octoginta quatuor annos, uxorem habens sive non habens. Hæc verba videntur adjecta, quandoquidem nec adduntur apud Sophronium, nec in exemplaribus emendatioribus.

MARCUS.

Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone collecta. Cœlecta legendum, non collecta, quemadmodum admonuimus, & in annotationibus in novum editis testamentum. Nam græce est συνηλεκτή.

Succedente sibi Aviano. Sophronius pro Aviano habet Ananiam.

IOANNES.

Quæ res etiam diaphoniam. Ἀεφώνια, id est dissonantia.
HER-

tiam quod in quibusdam discordet ab aliis.

A senatu rescisis. In aliis scriptum erat, scissis. Legendum est rescisis, hoc est abrogatis & irritatis, a verbo rescindo.

Sub Nerva Principe. Pro Nerva Sophronius habet Per-
tinacem, idque reperitur in nonnullis vetustis exempla-
ribus nostris.

HERMAS.

Salutate Phlegontem, Herman, Patroban, Hermen.
Asyncritus a librariis est prætermisus, quem ex Paulo &
Sophronio restituimus.

Qui appellatur pastor. Græce ποιῦν. Nam is græce
scripsit.

PHILO.

Matrimonia egentibus dividantur. Ex Sophronio li-
quet, legendum, dividuntur, indicandi modo, ac mox,
vacatur, non vacetur. Non enim hic præcipit, quid o-
porteat a monachis fieri, sed quid apud illos fieri soleat
ostendit.

De iis quæ sensu. κατὰ τὴν νοῦν, id est in animo, ac mente,
nimirum apud nos.

De tribus virtutibus liber unus. Sophronius vertit
δωδεκάλογον, ut intelligamus, non virtutes, quæ opponuntur
vitiis, sed potentias, quibus eduntur miracula.

Quæ scripsit de vita contemplativa. In aliis extabant,
nonnulla vestigia græcæ scripturæ, sed depravatissima,
quæ tamen proclive sit ex Sophronio restituere, καὶ ἐκ
Σωφρονίου ἱερῶν, id est, de vita contemplativa supplicum.

Et sicut de aliis iudicibus. In nonnullis scriptum erat,
& sint ab aliis iudicibus iudices. Apud Sophronium ni-
hil horum reperitur.

Apud grecos dicitur. ἢ πλάτων Φιλωνίσσῃ, ἢ Φίλων πλατωνίσσῃ, id est, aut Plato philonissat, aut Philo platonissat, ob stili congruentiam. Nam id dici solet de vehementer inter se similibus.

SENECA.

Sotionis Stoici. Pro Sotione Sophronius habet σῶζοντα, id est Sozontem, an recte, addubito.

Quem non ponerem in catalogo Sanctorum. Non nihil demiror quid Hieronymus hic senserit. Cum Philomem ponere non sit veritus, judæum non Christianum, & item Josephum & nonnullos hæresiarchas, cur vocat catalogum sanctorum? aut cur his veretur adjungere Senecam, ethnicum quidem, sed quod ad mores attinet, multis Christianis sanctiorem?

Quæ leguntur à plurimis. Tacite indicat erudito lectori quid sentiat. Nempe eas epistolas falso inscribi Paulo & Senecæ, cum nihil illic sit, neque Paulo dignum, neque Seneca. Quemadmodum admonuimus in Senecæ operibus, à nobis utcunq; emendatis, quatenus exemplaribus adiuti vetustis, conjectura consequi potuimus.

IOSEPHUS.

Iosephus Mattathie. Matthiæ est apud Sophronium, suffragantibus & vetustis exemplaribus. Suidas habet, Matthæi.

Quatuordecim antiquitatum libros. In nonnullis erat viginti quatuor, ut Sophronius viginti ponit, consentientibus vetustis exemplaribus, atq; ipso Suida Græce περὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

Dues Archeotetos? ἀρχαιοτήτης id est antiquitatis.

Qui inscribitur περὶ ἀντιγράτου λογισμῶν. Id est de imperatrice sapientia, seu prudentia. Nam id interpretamentum quod circumferatur in vulgatis exemplaribus, de potentia dicendi, nescio quis adjecit. Cæterum græcum

cum titulum & ante nos restituit ex Sophronio & Suida, Cono Norimbergensis, vir in peruestigandis iis, quæ ad restituendos authores pertinent, juxta fidelis ac diligens & omnino dignus, qui diutius vixisset bonis literis, ac diutius vivere poterat, nisi in hoc vitæ genus incidisset, in quo huic studiorum generi non multum honoris haberi solet, quod haud magnopere faciat πρὸς τὴν ἀλφειαν.

CLEMENS.

Omnino grandis. Satis indicat eam epistolam videri clementis, etiam si propter contentiosos, non audet palam frateri.

Volumine coarguit. Sophronius vertit, εὐθύνει, quod magis sonat corrigit.

IGNATIUS.

Quia non sum demonium incorporale. Corporale legit Sophronius, & ita scriptum habetur in emendatis exemplaribus. Plato dæmonibus corpora tribuit subtilia. Quod alicubi sensit & Augustinus.

Ego me urgeam. Hæc verba nec habentur apud Sophronium, nec in vetustis exemplaribus emendatioribus.

POLYCARPUS.

Regente Anacleto. Sophronius pro Anacleto, legit Aniceto, ἀνικητής, quod nobis invictum sonat. Meminit autem Aniceti in Egesippo.

PAPIAS.

Explanatio sermonum Domini. ἐκθέσις τῶν λόγων κυρίου.

Iudaicam edidisse δευτέραν. Sic enim restituimus ex Sophronio, titulum in nostris exemplaribus corruptum. Iudæi δὲ περὶ τῶν vocant, posteriorum interpretationes, cujus generis apud nos sunt Augustinus, Thomas & Scottus.

Vide

Victorinus Pictaviensis. Sophronius, πεταβιον. In nonnullis habebatur, Petabionensis.

QUADRATUS.

Athenis exegisset hyemem. Hoc est hybernasset.

ARISTIDES.

Apud Philosophos. In nonnullis erat Silogos. Ex Sophronio restituimus philologos hoc est, eruditionis & eloquentiæ studiosos.

AGRIPPA.

Barthoban & Bachobeth. Sophronius legit, Barcaban & Marcob. Quamquam id perparui refert, cum sint vocabula facticia. Huius sunt & illa prodigiosa nomina ἀβραζα, Barbelus, de quibus dictum est alias.

Qui quasi annum continens. Nam græcis litteris, quibus constat hæc dictio, numerus conficitur trecentorum & sexaginta quinque.

A quo gnostici. A scientia dicti, quam sibi vindicabant huiusmodi prodigiorum fumis. *Cochebas* χόχις legit Sophronius.

Ex quo primum errore crevisset. Crevissent legendum censeo, ut subaudias idola.

Antonius. Hic erat in deliciis Adriano. Ab eo nomen indidit civitati Ægypti, quæ eadem dicta est Adrianopolis.

JUSTINUS.

Neapoli urbi Palestina. Hic deerat in nostris exemplaribus, patre Prisco Bacchio. Quæ verba restituta sunt ex Sophronio, apud quem legimus, ἀπὸ τῆς νεαπολιτῶν, ἐπαρχίας παλαιστίνης, ὅκ πατρὸς πρίσκου βακχείη.

Cui titulum prenotavit ἑλεγχος. Sic enim restitui-
mus partim ex vestigiis exemplarium emendationum, sed multo magis ex Sophronio. Est autem ἑλεγχος Red-
argutio.

De

De Monarchia. μοναρχία est principatus unius.

Quem prænотavit psalten. ψάλτην, id est cantorem

Cum in urbe Roma haberet διατριβὰς. Nam hanc vocem reposuimus, è vestigiis veterum codicum, & extat eadem apud Sophronium. In nonnullis ascripta erat interpretatio Græcæ vocis, id est ludos exercitatorios, in nonnullis decisiones. Unde palam est, hæc ab alio quoque adjecta, non ab Hieronymo. Et rursum ommissis Græcis, ex his additis, alius alia divinarat Græca. Cæterum Diatribæ dicuntur conflictationes philosophorum.

MELITO.

Et eglogarum libros sex. ἐκλογῶν eclogarum, hoc est excerptionum, per κ, non per γ. Quanquam in his titulis parum convenit inter exemplaria latina.

Pro Montano dedit. Pro dedit in nonnullis habebatur, cavillatur. Apud Sophronium neutrum est, sed tantum dicit.

THEOPHILUS.

M. Antonino secundo. In emendatis & item apud Sophronium, pro secundo legimus vero.

Qui mihi cum superiori. Vides lector, ut sola phrasi iudicat opus.

APOLLINARIUS.

Asiæ Hierosolymitanus. Hieropolitanus habetur tum in emendatis codicibus, tum apud Sophronium. Addidit autem Asiæ, quod ejusdem nominis sit urbs in Syria & item in Creta.

Et Adversum Cataphrygas. Hæretici sunt a regione dicti. Sophronius legit, κατὰ τῶν Φρυγῶν, id est adversum Phrygos. Verum nostra lectio mihi magis probatur.

Insaniebant. Allusit ad vates Phanaticos & Lympha-

R

pha-

phaticos. Et Priscilla legit Sophronius, non Prisca. Quamquam latina dissident exemplaria. Emendatio-
ra ad hunc habebant modum, Adversus Cataphrygas
tum primum, cum Prisca & Maximilla infans varibus,
incipiente Montano. Quæ quidem lectio mihi magis
probat, nisi quod suspicor ex Græcis unum deesse
verbum. Adversus Cathaphrygas tunc primum ex-
ortos. Sophronius enim ita vertit, τότε πρῶτον ἀνακινῶν-
των. Et iisdem ferme verbis usus est Eusebius.

DIONYSIUS.

Cum tot fuerint Dionysii Græci, probabile est
libros de Hierarchia cœlesti, & de divinis nominibus,
ab horum aliquo fuisse scriptos.

TATIANUS.

Eucratitarum. Encratitarum lagendum, ἐγκρατῶν,
a continentia dicta vox, quod abstinerent a cibis ac
matrimonio.

PHILIPPUS.

Hoc est urbis Gortynæ. Hoc est, additum est, a ne-
scio quo. Nec ad sensum faciens, nec repertum apud
Sophronium, hujus interpretem operis.

MODESTUS.

Sub nomine ejus & alia συγγραμματα. Id est compo-
sitiones. Nam sic licet ex Latinorum codicum vestigiis
conjectare. Tamen si Sophronius legit συγγραμματα, id
est, conscriptiones, voce idem declarante. Proinde
dogmata, a sciolo quopiam adjectum est.

Sed ab eruditis quasi ψευδεπίγραφα. Pseudepigrapha, id est falso inscripta. Quidam adjecerat falsæ su-
percriptionis, quod alius mutarat in falsas superstitiones.

IRENÆUS.

Irenæus. εἰρηναῖος, a pace nomen; Sophronio sine aspiratione scribitur.

Et ad Blastum. In nonnullis Basilicum habebatur, sed mendose.

De Monarchia. Nam manichæi duo faciunt principia, alterum boni, alterum mali.

Et de octava, id est ogdoade. Quid acciderat Hieronymo, ut latinam vocem, græce voluerit interpretari? Proinde quando vel hinc constat vitiatum locum, ex Sophronio restituendus est, qui legit, καὶ περὶ τῶν ὀγδοαστῶν, id est de octonariis.

Egregium σύνταγμα. Id est commentarium sive opus, ἀσυνέκτα, & hic audaculus quispiam, adjecerat interpretans, id est documentum.

Adjuro te. Quis nescit hunc Irenæum non esse conferendum cum nostro Hieronymo, cum quo neminem aulam conferre græcorum præter unum Origenem. Et vides quam sancte sit obtestatus de servanda integritate voluminum suorum. Quid igitur supplicii dignum esse possit impudentissimo nebulone, qui non veritus sit, omnia ferme divi Hieronymi opera vel effingere, vel contaminare?

Unitatem collegii scindere. Non temere hoc annotavit Hieronymus, quod videret opinor suis temporibus, quosdam nimium præcipites ad ressecandum ab ecclesia. Quibus modis & nos magnam orbis partem perdidimus, dum omnes ceremonias ad vivum exigimus. Cum Christus baculum infractum non comminuat, & linum fumigans non extinguat, & hunc secutus Apostolus Paulus, infirmum fide suscipi jubeat non rejici, & tolerari donec spes ulla proficiendi in melius, Et divus

Augustinus lanquidum malit quam mortuum, debilem quam extinctum.

RHODON.

Et Apellem alium. Unde dicti Apellitæ apud divum Augustinum.

A se quondam fuisse convictum. Ita quidam correxerat, hoc est corruerat. Cæterum in emendationibus codicibus scriptum habebatur, conventum, non convictum & Sophronius ita legit, qui vertit *συντετυχημένοι*.

In Hexaëmeron. Id est in creationem mundi, quæ sex dierum opificio peracta est, juxta Genesin Moyfi.

Et adversum Cataphrygas. Sophronius & hoc loco legit Phrygas, non Cataphrygas.

CLEMENS.

Catecheseon. *κατηχήσεων*, id est institutionum, nomen verbale, ab eo profectum verbo, unde dicti sunt catechumeni.

Stromatum. *στρωματέων*, *στρώματα*, stragulæ dicuntur, quæ solent e variis coloribus contexti, unde *στρωματῆς* ad eum contextus modum dicitur liber.

Hypotyposeon. *ὑποτυπώσεων*, effictionum, cum res veluti pingitur & oculis subjicitur.

De jejunio liber unus, de disputatione liber unus. Sic enim in plerisque codicibus vitiavit scripturam, nescio quis, ex unico libro duos faciens. In emendationibus ita legitur, de jejunio disceptatio, & alius, qui inscribitur &c. Ad eundem modum legit Sophronius.

Προσεφώνησεν. Id est dedicavit, sive addixit, ut magis ad verbum reddam. Usus est hoc verbo M. Tullius aliquoties in epistolis ad Atticum.

Cujusdam Chronographias. *χρονολογίας*, id est annalium, sive temporum descriptiones.

Qui

Qui in similitudinem Iosephi. Hic subiciebatur græca vox, non uno modo depravata. Cæterum eam ex emendatorum voluminum vestigiis, tum ex Sophronio restituiamus ἀρχαιογονίας, quod ferme sonat antiquas generationes, sive ortum primarum rerum.

MILTIADES.

Priscam Maximillamque. Magno consensu nostri codices habent Priscam. Solus Sophronius legit, Priscillam, idque constanter in his quæ sequuntur.

Apologeticum. Id est defensorium.

APOLLONIUS.

In nonnullis voluminibus ex Apollonio fecerant Apollinarem.

Et insanas vates. Priscillam & Maximillam.

Ex aliis fructibus. Sophronius legisse videtur actibus, ἔργων vertens.

Hæresis Cataphrygarum. Sophronius vertit ἡ κτ' Φρύγας, hoc est secta Phrygum.

Quos de ecclasi. ὡς τῆς ἐκκλησίας, id est, de raptu sive excessu mentis, ut nunc loquuntur.

SERAPION.

Græci Serapion scribunt, astipulantibus & vetustissimis Latinorum exemplaribus.

Ad domnum. Nonnulli scriptum habebant dominum. In vetustissimis lego domnum, disyllabum, suffragante Sophronio.

Authoris sui achesi. Sic enim in plerisque legitur. Cæterum ex Sophronio legendum ἀσκήσις, hoc est, studio sive exercitio. Perperam autem adjecerat quispiam interpretamentum, id est, intelligentiæ.

APOLLONIUS.

Sub Commodo ac Severo principi proditus. Partim ex vetustissimis codicibus, partim ex Sophronio liquet ita

legendum esse. Apollonius Romanæ urbis senator, sub Commodò principe, a servo proditus, sub Severo, quod Christianus esset, imperato, ut rationem fidei suæ redderet &c.

THEOPHILUS.

Hoc quoque restabat, ut de die Paschæ quæreretur occasio dissidii. Hæ sunt quæstiones, ex quibus Paulus negat ullum fructum gigni, nisi contentionem & impietatem. De huiusmodi nugis digladiamur, de contingentibus, de conceptione beatæ virginis, de die paschæ. De bellis insanissimis, quibus jam tot annis sacra profanaq; omnia miscentur, silent Theologi, tacent concionatores. Atq; hic erat diffusissimus campus, omnes intendendi nervos. Hinc peltis Christianismi & malorum omnium oceanus, fons tyrannidis barbaricæ, qua durius prope premuntur Christiani quam ulli Turcæ.

HERACLITUS.

Heraclius absque t legimus tum apud græcos tum in pervetustis Latinorum codicibus.

ARABIANUS.

Hunc Sophronius Brabianum vocat, sed refragantibus nostris exemplaribus.

TERTULLIANUS.

Ut favit Hieronymus ingenio Tertulliani, quem prope modum excusat in Montani factionem prolapsum, culpam rejiciens in invidentiam & contumelias clericorum. Itidem & Arrius irritatus, tantos rerum motus excitavit, nec Origenes invidia caruit, & vix substitit Hieronymus.

ORIGENES.

Κατηχησων. Catecheseon unde Catechumeni.

Theoclisto. Quod sonat a deo condito sive possessore.

Pro nomine ejus. Vetustissimi scriptum habebant, super

per nomen ejus, legendum opinor, sub nomine ejus. Sophronius vertit, *ὁ δὲ ἐνὸς ὁμοῦ αὐτοῦ.*

Firmianus. Firmilianus dicitur Sophronio & in exemplari Moguntiae primum excuso.

In sanctis scripturis versatus est. In vetustissimo quodam exemplari scriptum erat, eruditus est, consentiente Sophronio, qui vertit, *ἐπιδόξῃ.*

Et cum ceteris editionibus comparavit. Comparavit dixit, pro contulit. Id verbi parum videtur intellexisse Sophronius, qui transtulerit *ἀντίστοιχον*, id est emit, cum Hieronymus Ruffini taxarit acyrologiam, quod comparare pro mercari posuerit.

Et quia indicem operum ejus. Hæc epistola prorsus intercidit, una cum indice, quæ nostro bono periit. Nam si superesset, magis etiam discruciamur, ejus viri tot egregia periisse monumenta. Nunc extant perpauca, tametsi nuper quidam multa congeffit in nomen Origenicum, prorsus indigna, non dicam Origene, sed prorsus homine mediocriter erudito, ac pene nihil novimus Origenis, nisi quod in quibusdam erravit.

Cum etiam Fabianus. Sophronius legit Flavianus. In uno vetustissimo codice repperi Favianus.

TRYPHON.

Et de dichotomematibus. Sic enim restituimus Græcam vocem ex græcis commentariis. Est autem *διχοτομημα* sectio in duas partes. Sophronius legit *ὅτι τῶν διχοτομημάτων* id est de dissecantibus. Cæterum interpretamentum quod ascripsit, haud scio quis, de qualibet ætate animalium, quæ offerebantur in lege, etiamsi diversum ferebatur & hoc, non video quid faciat ad græcam vocem.

MINUTIUS.

Qui Octavius inscribitur. Octavius legitur in pervetustis nostris, astipulantibus & græcis, in quibus est *ὁ οὐκ ἔστι.*

Quæ

Qui cum sit & ipse disertus hominis. Cum uterque liber fuerit hominis eloquentis, tamen Hieronymus ex orationis genere discernit, & isti non sinunt, ut infantis iuxta, ac indocti nebulonis nœnias, ab eloquentissimi doctissimique scriptoris dictione secernamus.

GAJUS.

Adversus proculum. Sophronius legit patroclum.
Sed usque hodie. Vides ætate Hieronymi epistolam ad Hebræos, nondum fuisse receptam nomine Pauli.

HIPPOLYTUS.

Temporum canonumque scripsit. Exemplariorum inter se pugna declarat scripturam non carere mendo. Ex græcis ita restituimus, & nonnullis veterum codicum vestigiis. Rationem paschæ, temporumque canones scripsit.

Circulum quem Græci ἐξαιδεκαετηρίδα. Nam eam vocem, partim ex Sophronio reposuimus, partim ex vestigiis manifestissimis vetustissimi codicis, consentiente editione Maguntinensi. Est autem græca vox composita, a sedecim & anno.

Novem annorum circulum ἐννεακαιδεκαετηρίδα. Consentunt & hic vetusti codices cum Sophronio.

In hexaëmeron. Hexaëmeron legendum quinque syllabis ἐξαήμερον.

De Apocalypsi. Vidimus Basileæ commentariolos quosdam in Apocalypsin Hippolyti titulo, sed jejunos & citantes Hippolytum, nescio quem. Citatur autem Hippolytus episcopus Romanus in græcis commentariis.

Et similia. Hic titulus erat depravatus. Sophronius habet πρὸς ὁμιλίῳν id est de colloquiis, & propemodum respondebant vestigia vetustissimi exemplaris.

In hujus æmulationem. Sophronius æmulationem ad

ad superiora refert, ad hunc modum. In quibus præsente Origene, se locutum fuisse ad imitationem illius in ecclesia, declarat. Deinde sequitur, veluti novæ periodi caput, Ambrosius quem &c.

Unde in quadam epistola ἐργοδιώκτην. Sic legit Sophronius, & consentiunt exemplaria Latinorum emendatiora. ἔργον opus, & διώκειν impellere, quod instigaret & urgeret ad opus. In epitaphio Nepotiani, ut tum licuit conjectare, legebamus διώκτην. Cæterum ex hoc loco nihil addubitem illic quoque scriptum fuisse ἐργοδιώκτῳ, velut hoc Hieronymo fuisset Nepotianus, quod Ambrosius Origeni.

ALEXANDER.

Aronitas. Antinoitas legendum ex vetustis exemplaribus & Sophronio. Apparet hæresim ab Ægypti civitate dictam.

JULIUS.

Hanc fabulam, Ea nunc in templis publice legitur. Tametsi potest hoc dictum ad Julii personam torqueri, qui sic in epistola scripserit. At Hieronymus in præfatione Danielis sentit eadem.

Nec convenire cum Hebraica veritate. Ita fere scriptum, in omnibus vulgatis exemplaribus, sed mendose. Id quod deprehendere licet, cum ex vestigiis codicum vetustissimorum, tum palam ex Sophronii translatione. Nam pro veritate legendum etymologia; siquidem ex etymologia, quæ cum respondeat in græcis vocibus, non item respondet in lingua Chaldaica, nec Hebraica, convincitur is liber a græco quopiam conscriptus.

Apotu. Græca sic habet, ἀπὸ τῆς ῥίνος ῥίσαυ, καὶ ἀπὸ τοῦ πελὸς περὶσαυ. id est a lentisco scindere, & ab ilice secare.

S

Qua

Qua de re plusculum diximus in præfationem Hieronymi præfixam Danieli prophetæ.

Contra quem doctam epistolam. Doctrinam ludat, quod non accedat sententiæ, quo rem mitiget.

Super Diaphonia. διαφωνία, i.e. discordia, siue dissonantia. Hac de re nonnihil attigimus in annotationibus, quas adjecimus novo instrumento recognito.

THEODORUS.

Proficiscens. Hoc est, ex itinere, deinde sequuntur græcæ voces duæ, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας, id est laudationem gratitudinis.

Scriptit & μεταφράσιν. Id est interpretationem, a verbo μεταφράζω commentor, quod addat aliquid alienis dictis, cum ipse nihil dicat suum. Exstat hic liber in bibliotheca Prædicatorum apud Basileam.

CORNELIUS.

Scriptit epistolam ad Fabium. Sophronius legit Flavianum, & in vetustissimo codice, quem in hunc usum exhibuit bibliotheca diuorum Petri & Pauli oppidi Vuisenburgenfis (si quis volet experimentum fidei nostræ capere) scriptum erat, Favianum.

DIONYSIUS.

Sub Heracla καθήκοντων. Id est initiationum siue institutionum.

Scholam presbyter tenuit. Sophronius pro presbyter legit presbyterii, ut intelligas institutionem ad presbyteros pertinere.

Origenis vel insignissimus. Vetustus codex habebat, valde insignissimus, sed mendose. Sophronius tantum legit insignis, & ita scriptum apparet ab Hieronymo.

Ad Sixtum. Ad Xystum habetur, tum in vetustissimo codice, tum apud Sophronium Græcum.

Diony-

Dionysius Novatiano. Certum est Hieronymum exordium epistolæ duntaxat posuisse, Sophronius totam retulit in hanc sententiam, nam sensum reddemus potius quam verba. Dionysius Alexandrinus episcopus Novato. Nolens ne ad sacerdotium fueris inductus, ita demum ostendes, si volens cesseris. Nam oportuit quidvis etiam hac gratia perpeti, ne discinderetur ecclesia Dei. Neque minus præclarum ex hoc contigisset testimonium, quod noluisse diffidium inducere, quam proficisci solet ex eo, si quis recuset simulacris immolare, atque adeo præclarius etiam, mea quidem sententia. Si quidem illic uni propriæque consulitur animæ, hic totius ecclesiæ negotium agitur. Tametsi nunc quoque si persuaseris, sic complures fratres in concordiam redire, plus egeris officio, quam peccaris errato. Atque hoc quidem haud imputabitur, illud vero laudibus feretur. Cæterum si non obtemperantibus illis, minus assequeris quod vis, tamen fac modis omnibus, ut tuam ipsius serves animam.

Et heortastica. ἑορταστικὰ id est festivales, ut ita loquar, nempe de festis diebus.

Et ad Heraclam. Vetustissimus codex habebat, Hieraclam. Sophronius legit, ἱερακὰ Hieracem.

Et περὶ γυμνασίου id est de exercitatione. Sic enim restituimus græcas voces, partim ex vestigiis veterum codicum, partim ex Sophronio.

Et Hermammonem. ἑρμαμμόνα, Hermammonem legit Sophronius.

Et ad Damonem. Ad Ammonem legendum suffragantibus & Latinis vetustis.

Ad Telesphorum. In nonnullis erat Delisporum, Sophronius legit Telephorum.

Item Canonem. In nonnullis erat, Canon. Ex

Sophronio legandum est ad Cononem.

Quod græcè dicitur Cberon. Sic ferme est in vulgaribus codicibus. Cæterum ex Sophronio legendum est καθαρόν, id est purum, quod non videretur admittere peccatum in Ecclesiam.

VICTORINUS

Viliora videntur. Vides lector eloquentia commendari præclaras sententias, & obscurari sermonis vitiis.

PAMPHILUS.

Viginti quinque. Quidam ex conjectura ascripserant, ζητήσεων, id est quæstionum, cum in vetustissimis exemplaribus, & item in prima editione Maguntinensi, litteris incorruptis habeatur, ἐξηγήσεων, i. e. enarrationum, suffragante & Sophronio.

Ut Croesi opes. Nunc sanctorum strophiola, & calceos ostentamus, idque magis ad quæstum quam ad pietatem, & tot libros à martyribus conscriptos passi sumus intercidere, cum nullæ sint sacrationes reliquæ.

PIERIUS.

Mira ἀσκήσεως. Id est, studii, sive exercitationis.

In vigilia Paschæ. In pervigilio legendum, tum ex vetustissimis exemplaribus, tum ex interpretatione Sophronii, qui vertit, παννυχίδι.

LUCIANUS.

Luciana nuncupentur. Lucianeæ legendum, λυκαναία.

Sub persecutione Maximi. Maximini legendum ex Sophronio, & vetustissimo codice Latino.

PHILEAS.

Ægypti quæ vocatur. Nomen urbis, quoniam varie depravatum erat in exemplaribus, dicitur Thmuis, θυμυς. Cujus meminit & alibi sæpe Hieronymus & Stephanus.

FIRMI-

FIRMIANUS.

Ob Græcam videlicet urbem. Ita Juvenalis, Non possum
ferre quirites Græcam urbem, quod magna turba
Græculorum illic profiteretur artes suas.

Symposion συμπόσιον, id est convivium.

Et hodieporicon. ὁδοιπορικόν quod latine dicere pos-
sis itinerarium.

Et ἐπιτομήν. Id est compendium.

In libro uno acephalo. ἀκεφάλῳ. Id est, sine capite,
quod initium detruncatum esset.

EUSEBIUS.

Evangelicæ ἀποδείξεως. Id est evangelicæ demon-
strationis.

Et evangelicæ προπαρασκευῆς. Id est præparationis.
Sic enim restituimus scripturam ex Sophronio, con-
sentiente vetustissimo exemplari.

Theophanias. Θεοφανείας, id est apparationis divinæ.

Et Chronicorum canonum. χρονικῶν κανόνων. Id est
regularum de temporibus.

De evangeliorum διαφωνία. Id est dissonantia.

Topicon τοπικῶν, id est de locis.

Apologus pro Origene. Id est defensio.

RHETICUS.

In Canticum. Hunc improbat in quarto Tomo, ex-
ponens quid sit aurum Ophaz.

METHODIUS.

Et de antexufio. Sic ex Sophronio legendum, qui
vertit, περὶ αὐτεξουσίας, id est de eo quod est sui juris, sive
de libero arbitrio.

In Chalcide Græcia. Quod plures sint ejusdem no-
minis. Sophronius pro Græciæ vertit, τῆς ἀνατολῆς, id
est orientis, sive quæ est in oriente.

EUSTATHIUS.

Genere Pamphylus, Sidetes. Nam ita legendum, non solum ex Sophronio, verum etiam ex vetustissimorum codicum vestigiis. Nam Side Pamphiliæ oppidum est.

Primum Beroeæ, Syria. sic enim legendum testatur & Sophronius, & pervetusti codices nostri.

Thraciarum. Dixit ut nos Galliarum pro Thraciæ.

De Engastrimytu. Ex Sophronio legendum *περὶ ἐγγαστριμύθου*, de ventricoso sermone.

MARCELLUS.

Sub Constantino & Constantio. Sub Constantio & Constante, ex Sophronio.

Diversarum hypotheseon. id est materiarum sive argumentorum.

ATHANASIUS.

Usque ad Joviniani. Joviani legit Sophronius, suffragante vetustissimo exemplari.

ἐορταστικῶν. Id est de festis diebus.

ANTONIUS.

Ad Arsenatas. Arsenoitæ legendum. Est enim Arsenoë Lybiæ civitas.

THEODORUS.

Et magis historicæ intelligentiæ. Magis, non addit Sophronius, nec video quid ad sensum faciat. Sensit autem illum simpliciter, & ad litteram, ut vocant, interpretatum scripturam divinam.

TRIPHYLLIUS.

Cypri Ledrensis, sicce Leuteonis. Sic enim legit Sophronius.

LUCIFER.

Caralitanus. Sophronius legit, *καρχηδέως*, id est Caralitanus.

Caracalitanus, sed dissentientibus latinis codicibus omnibus, & Stephanus de nominibus urbium meminit Caralis, quæ sit Aphricæ civitas.

ACACIUS.

Μονοφθαλμὸν. id est unoculum, nam is proprie dicitur luscus.

Συμμίκτων ζητημάτων. id est commixtarum quæstionum.

SARAPION.

Sarapion. Sarapion scriptum erat in antiquissimis voluminibus assentiente Sophronio.

HILARIUS.

De synodo Hyterensi. Viteriensi legunt alii. Sophronius, Biteriensi.

TITUS.

Bostrenus. A Bostra civitate Arabiæ.

Et Joviniano. Joviano legit Sophronius, suffragante vetustissimo codice latino.

DAMASUS.

Mortuus est. Vel hinc extra controversiam est, Damasum mortuum esse vivo Hieronymo. Quod aut nesciens, aut certe non recordans impostor ille, qui falsis titulis multa miscuit operibus Hieronymi, ad Damasum scribit de morte Hieronymi, ratus opinor librum in cælum perferendum. Atqui hoc argumento certius revinci potest, quam duos seniores revincit Daniel argumento lentisci & ilicis.

APOLLINARIUS.

Apollinarius. Nam ita legit Sophronius, consentiente vetustissimo codice scripto.

PACIANUS.

Marcianus. Alii Datianus, sed utrumque mendosè, cum legendum sit Pacianus, cujus & postea meminit in

in Dextro filio.

De quibus est certus. Cerbus legendum ex Sophronio, κέρβος. Apparet nomen esse adversum quem scripsit.

PHOTINUS.

Syrmii Episcopus. Id est oppidum Peoniae.

SOEBADIUS.

Sæbadius Agenni. Addidit Galliarum, quod & alibi sint ejusdem nominis oppida.

DIDYMUS.

Proprii indicii est. κατὰλογον vertit Sophronius, id est, indicis.

AQUILIUS.

Quasi hodæporicum. ὁδοιπορικόν, id est itinerarium.

Quod vocavit κατὰστροφὴν. Id est conversionem.

Sive peram. πείραν, id est experientiam. Jam hinc apparet interpretationes ab aliis adjectas nihil ad rem facere.

CYRILLUS.

Extant ejus Catacheses. καταχήσεις, id est institutiones.

EUZOIUS.

Esius. In aliis, Eozolus, utrumque mendose. Legendum enim Euzoius εὐζώιος. Nec est apud Ephesum, sed apud Thesepium.

EFRAEM

Post lectionum Scripturarum. Hinc apparet nonnisi apostolicas litteras olim legi solitas in templis aut certe virorum apostolicæ autoritatis, cum hodie monachorum somnia, imo muliercularum deliramenta legantur inter divinas scripturas.

BASILIIUS.

Et Astericon. Asceticon legendum, ἀσκητικόν, id est exercitatorium.

GRE-

GREGORIUS NAZIANZENUS.

Sophronius addidit nonnihil, haud scio, an de suo, legens in hunc modum. Gregorius primum Sasimorum, deinde Nazianzenus episcopus.

Fratri Cæsaris. Cæsarii legendum. Atque hic Sophronius subjicit alium titulum, qui prætermisus est in nostris codicibus, περὶ φιλοπρωχίας, id est de paupertatis amore. Et ne quis putet ab ipso additum, extat idem in vetustissimo codice scriptum. Et alter item, Laudes Machabæorum.

Quidam Herona. Heronis legendum. Ex Sophronio ἡρώων. Non enim agitur de titulo libri, sed de authore.

DIODORUS.

Ad Eusebii magis Emiseni. Ut rursus ex characteris indicio, notat librum falsè inscriptum.

Cujus sensum cum secutus sit. Ubi sunt qui solent respondere, non eundem hominis esse stylum ubique?

PRISCILLIANUS.

Abila episcopus. Abila civitas est Phœnices in Syria.

Factione Hylacii & Hithacii. Sic enim restituimus varie depravata vocabula, partim ex Sophronio, partim ex notis vetustissimi codicis.

MATRONIANUS.

Hunc verterant in Latronianum.

Cum Encrotia. Cum Euchrotia legendum.

TIBERIANUS.

Matrimonio copulavit. Id est coëgit ut nuberet, sic enim explicat Sophronius, ne quis accipiat illum suam ipsius duxisse filiam.

AMBROSIVS MEDIOLANENSIS.

Cum multos superstites honorifice recensuerit Hieronymus, mirum cur in uno Ambrosio prætexat hanc causam, quod adhuc viveret. Certe poterat illius ope-

ra recensere, verum non optime sensisse de litteris Ambrosii Hieronymum calumniatur & Ruffinus, & consentaneum est illum non probasse hominis dictionem, cum fidem & sanctimoniam approbaret.

IOANNES.

Hunc putant esse Ioannem, quem vulgo Chrysostomum dicimus, post episcopum Constantinopolitanum.

De quibus ~~ἐκ τῶν~~ *ἐκ τῶν* ~~ἐκ τῶν~~ *ἐκ τῶν*. Id est, de sacerdotio. Hactenus Hieronymus de Ioanne, nec plura Sophronius. Ceterum in vetustissimo codice hæc adjecerat, nescio quis, de compunctione cordis, de lapsu animæ, de mysterio crucis, de fide adversum Arrianos, adversum Macedonianos, adversum Anomocos, & alia infinita, quæ nec inveniri apud aliquem, quamvis studiosum, facile est, sed per totum orbem scripta ejus, tam Græco sermone edita, quam Latina translata, velut fulgura discurrentia micant. Claruit maxime sub Arcadio principe, a quo & privata Augustæ conjugis indignatione in exilium pulsus, obiit, & post multos annos corporis reliquiæ cum magna gloria a Theodosio filio, Constantinopolin deportatæ, inter Apostolorum thecas conditæ jacent.

GELLASIVS.

Post Eunomium. *ἐὺ ζῶν*, consentiente Sophronio cum emendatissimis exemplaribus nostris.

THEOTIMVS.

Tomorum episcopus. Naso. Tomitanæ jam non novus incola terræ.

Breves commentariosque. Commaticosq; legendum est ex vetustissimo codice, hoc est, clausulis distinctos.

SOPHRONIVS

De subversione Serapis. Apis bos colebatur apud Ægyptios pro deo. Idem Serapis dictus est.

MARI-